

“İş Sağlığı ve İş Güvenliği”

Gelinen Sürece TMMOB ve Odalar Açısından Bakış

Gülşen Işık

İnşaat Mühendisi, Kamu Yönetimi Bilim Uzmanı

1. cad 87/10 Bahçelievler- Ankara

Tel: (0532) 726 01 42

E-posta: gulsen_isik@hotmail.com

Öz

Günümüzde, iş ortamında sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları yaratarak; iş kazaları ve meslek hastalıklarının en alt düzeye indirmek böylece maddi kayıpları önleme, karlılığı ve verimliliği artırma hedefleri ile hareket edilmektedir. Bu hedefler iş sağlığı ve iş güvenliği kavramı ile tanımlanmaktadır.

İş yerlerinde sağlık ve güvenlik, işin tüm süreçlerini etkileyen ve kapsayan bir konudur. İş Sağlığı ve İş Güvenliği (İSİG) uygulaması Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) gibi uluslararası kuruluşların sözleşme, direktif ve bildireleri nedeniyle de birçok ülkede yasal bir gerekliliktir. İSİG birçok disiplinden etkilenmekte, birçok disiplin iş sağlığı ve iş güvenliği konusunda çalışma yapmaktadır.

2003 yılında çıkartılan 4857 sayılı İş Yasasınının 82. maddesi iş güvenliği ile görevli mühendis veya teknik elemanlara yönelik yönetmeliğin TMMOB(Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği) görüşü alınarak düzenlenmesi hükme bağlanmıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca (ÇSGB) bu yönetmelik çıkartılmışsa da Danıştay tarafından bazı maddeleri iptal edilmiştir.

TMMOB ve Odalar üyeleri nedeni ile çalışma hayatında taraf olan, temelini Anayasa'dan alan meslek örgütüdür.

Öte yandan inşaat sektörü Amerika ve AB ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de kaza riskinin en yüksek olduğu sektördür. Buna rağmen inşaat sektöründe iş güvenliği bilinci oluşmamıştır.

Bu bildiri kapsamında kısaca İSİG'in özellikle inşaat sektöründeki gelişimine değinilecektir. Gelinen süreçte İSİG'in en önemli girdilerinden olan mühendislik ve mühendis açısından bakılmaya çalışılarak; mühendislerin mesleki örgütleri olan TMMOBve İMO'da durum değerlendirilecektir. Böylece ülkemizde gelinen yeni süreçteki duruma göre veri oluşturulması, ülkenin toplumsal gelişimine, çağdaş yaşam ve çalışma hayatının oluşumuna katkı yapılabilecektir.

Anahtar sözcükler: İş Kazası, İş Sağlığı ve İş Güvenliği, 4857 Sayılı İş Yasası, İnşaat Sektörü, İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanlar, Ç.S.G.B., TMMOB, Oda.

Giriş

İş yerlerinde sağlık ve güvenlik, işin tüm süreçlerini etkileyen ve kapsayan bir konudur. İSİG uygulaması WHO İLO gibi uluslar arası kuruluşların sözleşme, direktif ve bildireleri nedeniyle birçok ülkede yasal bir gerekliliktir.

İSİG birçok disiplin kapsamına girmekte, birçok disiplin iş sağlığı ve güvenliği konusunda çalışma yapmaktadır. Ülkemizde yasal çerçevede İSİG ile ilgili gelişim ve oluşumlar dünyadaki gelişmeler paralellik göstermekte ise de, uygulamada aynı düzeyde gelişimin olmadığını görmekteyiz.

İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve İş Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

Avrupa'daki Son Gelişmelere Bakış

Konuya ilişkin 1992 yılında AB tarafından 92/57/EEC sayılı Hareket Halindeki Çalışma Sahalarına İlişkin Direktif (Mobile Sites Directive) ile hem yapıların inşa edilmesi hem de kullanım müddetince çalışacak işçilerin sağlık ve güvenliğine ilişkin hususları kapsamaktadır.

Avrupa da inşaat sektörü iş sağlığı ve iş güvenliği açısından en sorunlu sektörlerden biri olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, İspanya-Bilbao da Avrupa İş Güvenliği ve Sağlığı Ajansı (OSHA) kurulmuştur. Ajans 2004 yılı boyunca “İnşaatta Güvenlik” temalı kampanyayı yürütmüştür. Bu kampanyanın sonucunda 22 Kasım 2004'te Bilbao'da Avrupa İnşaat Güvenliği zirvesini yaparak Bilbao Deklarasyonunu yayınlamıştır. Bu zirveye katılan temsilcilerden biriside Avrupa İnşaat Mühendisleri Konseyi (ECCE)dir.

Bilbao deklarasyonu'nun ardından, metni daha ileri götürmek ve hedefleri takip etmek üzere Avrupa İnşaat Güvenliği Forumu'nu kurmuşlardır. Haziran 2006'da düzenlenen İnşaat Güvenliği Zirvesi'nde de 2006 yılı inşaat İş Güvenliği yılı ilan edilmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda; inşaatla sağlık ve güvenlikle ilgili düzenlemelerin yaptırım gücü artırılarak, önlemlerin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Bu da inşaatla güvenlik önlemlerinin kapsamını da sadece projenin yapımı sürecinden çıkarıp; tasarım, yapım, onarım ve yıkım süreçlerine genişletmiştir.

Ülkemizdeki Gelişmelere Bakış

İnşaat sektörü Amerika ve AB ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de kaza riskinin en yüksek olduğu sektördür. (SSK İstatistikleri, 2006).

Ülkemizde yasal çerçevede İSİG ile ilgili oluşum ve gelişmeler dünyadaki gelişmelere paralellik göstermekteyse de uygulamada aynı düzeyde gelişimin olmadığını görmekteyiz.

Yasal açıdan yazılı uygulamalar 1865 yılında yayınlanmış bulunan “Dilaver Paşa Nizamnamesine” kadar uzanmaktadır (Erbay, Erbay,1993). Günümüzde ise, Anayasada 49, 50, 56 ve 60. maddeler çalışma haklarını belirtmekte olup, 818 sayılı Borçlar Kanunu, eski üç ayrı Sosyal Güvenlik Kanunları ile yeni 5510 sayılı Sosyal Güvenlik

Kanunu, Hıfzıssıhha Kanunu konuyla ilişkili kanunlardır. 1475 sayılı eski İş Kanunu ve en son 4857 sayılı İş Kanunu İSİG temelini teşkil eden kanunlardır. 11.01.1974 tarih ve 14765 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş bulunan İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü, Yapı İşlerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü halen yürürlükte bulunmaktadır.

1475 sayılı yasada 1983 yılında 2869 sayılı Kanun ile kapsamlı değişiklik yapılmıştır. 4857 sayılı İş Yasası ve AB uyum yasaları çerçevesinde son üç yıl içinde peş peşe çıkartılan yönetmelikler de göz önüne alındığında İSİG açısından geniş ve kapsamlı mevzuat oluşturulmuştur. Uygulamada ise yasanın ve yönetmeliklerin uygulanmasının denetimi eksik kaldığından mevzuatın gerektirdiği İSİG önlemleri yaşama geçirilememiştir. (Kırbaş, 2005)

Bir başka açıdan Avrupa da iş güvenliği öncelikli olarak değerlendirilirken, ülkemizde sağlık öncelikli olarak ele alınmıştır. Belki de bu nedenle, işyeri hekimliği uygulamaları daha çok gelişirken, iş güvenliği mühendisliği gelişmemiştir.

Gelinen süreçte yapılan uygulama şekil ve biçim açısından; yasanın ve yönetmeliklerin gerekçe ve amacıyla çelişir duruma düşmüştür. Otorite karmaşası ortaya çıkmıştır. İSİG alanında 40 yakın yönetmelik ile mevzuat ve uygulama daha da karmaşık bir hal almıştır.

TMMOB ve Odalara Bakış

TMMOB ve Odalar üyeler nedeni ile çalışma hayatında taraf olan (T.C. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi, 2006–2008), temelini anayasadan alan meslek örgütüdür.

İnşaat Mühendisleri Odası ise ana yönetmeliğinin 5. maddesi (g) bendinde “Yapı üretiminin iş güvenliği işçi sağlığı mevzuatına uygun olarak gerçekleşmesini sağlamak amacıyla gerekli girişimlerde bulunmak İş Güvenliği Mühendisliğinin oluşması için çaba göstermek” amacı olan TMMOB’ye bağlı Oda’dır.

İnşaat Mühendislerine, iş yaptıkları sektörde, şantiye şefi, kontrol mühendisi, atölye yöneticisi, işveren, işveren temsilcisi, yönetici vb. unvanlarla görev yaparlarken; 2003 yılından önceki iş yaşamını düzenlemeye yönelik yasa, tüzük ve yönetmelikler de iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili yasal sorumluluklar yüklemekte ve cezai yaptırımlar getirmekteydi.

Gerek 4857 İş Yasasınının 82. maddesi ve gerekse bu maddeye dayanılarak çıkartılan İş Güvenliği ile Görevli Mühendis ve Teknik Elemanlara Yönelik Yönetmelik gereği TMMOB ve Odalar İSİG konusunda doğrudan özne konumuna gelmişlerdir.

2003 yılında çıkartılan 4857 Sayılı İş Yasası ve AB uyum yasaları çerçevesinde peş peşe yönetmelikler yürürlüğe konulmaktadır. Bu yönetmeliklerden inşaat sektörünü ve inşaat mühendislerini ilgilendiren 20.01.2004 tarih ve 25235 Sayılı Resmi Gazete de yayınlanan “İş Güvenliği ile Görevli Mühendis ve Teknik Elemanların Görev Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Ulus ve Esasları Hakkında Yönetmelik” yürürlüğe konulmuştur. Bu yönetmelikle mühendislerin konuya ilişkin eğitiminden sınavına ve belgelendirilmesine kadar bütün süreçleri Bakanlık kendi bünyesinde toplamıştır.

Danıştay TMMOB'nin açmış olduğu dava sonucunda adı geçen yönetmeliğin bazı maddelerini iptal etmiştir. İptal gerekçeleri arasında Tüzük'ün Yönetmelikten ileri bir hukuksal belge olduğu, ÇSGB'na bağlı Genel Müdürlüklerin ve bağlı kuruluşların mühendislere eğitim verme ve belgelendirme yetkilerinin bulunmadığı hususları da bulunmaktadır. (Danıştay 10. Daire. 2006/2159 Sayılı karar)

TMMOB ve İMO' da İSİG konusunda Yapılanlar

Bu bildiri metni için TMMOB ve bağlı Odalardaki İSİG konusunda gelişim ve oluşumu tespit etmek üzere yapılan dört soruluk bir tarama sonucunda;

İSİG mühendisler, mimarlar ve meslek odaları için önemli ve gereklidir görüşünün hakim olduğu,
İSİG konusunda Maden, Makine, Kimya Mühendisleri Odalarının Komisyonlarının bulunduğu, Maden Mühendisleri Odasının Maden Yasası nedeniyle Teknik Nezaretçi eğitimi ve belgesi verdiği,
Konuya ilişkin Maden ve Makine Mühendisleri Odalarının geleneksel hale gelen sempozyumlar düzenlediği,
Mevzuatları açısından sadece İnşaat Mühendisleri Odasının Ana Yönetmeliğinde İSİG ve İş Güvenliği Mühendisliğinin yer aldığı görülmüştür.

İMO, İSİG konusunda 1993 yılında ve 1996 yılında konuya ilişkin iki adet kitap bastırmıştır. Bazı Şubeler tarafından konuya ilişkin seminer, eğitim gibi çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır. Yayın organlarında makaleler yayınlanmıştır. İş Sağlığı ve Güvenliği tüzüğü kitap olarak bastırılarak üyelerine dağıtılmıştır. Özellikle Yapı İşletmesi Kongrelerinde İSİG alt başlık olarak işlenmiş ise de bütün bu çalışmalardan yola çıkarak bilgi birikimi sonuçlandırılmamış, çıktıları alınarak gerekli örgütsel bütünlüklü iş ve eylemler yaşama geçirilememiştir. Bunun sonucunda da bütün yapılan çalışmalar atıl kalmıştır.

Oysa yukarıda belirtildiği gibi İMO ana yönetmeliğinde İş Güvenliği Mühendisliği oluşması amacı bulunan ve Avrupa İnşaat Güvenliği Zirvesi temsilcilerinden ECCE (Avrupa İnşaat Mühendisleri Konseyi)nin yönetiminde görev alan üyesidir. Dolayısıyla Konuya ilişkin etkin çalışmalar yapılması gerekmektedir. Aslında uluslararası platformlarda kurulan ilişkiler ve alınan görevlerin mesleğimize, mesleki sektöre katkı koyması gerekmektedir. İMO, işin bu boyutunu da yaşama geçirememiştir.

İnşaat Mühendisleri Açısından Sektörel Bakış

4857 sayılı yasanın getirdiği en önemli bileşenlerden biri İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanların tanımıdır. Ancak konuya ilişkin yönetmelik yayımlandıktan sonra tam bir kavram kargaşası ortaya çıkmış, yönetmelik içinde İş Güvenliği Uzmanı tanımı yapılmıştır. Zaten Danıştay da bu noktadan yola çıkarak adı geçen yönetmeliğin bu maddesi ve eğitim hususunda bulunan maddelerini iptal etmiştir. Yönetmeliğin eksik ve yanlışlıkları ayrı bir bildiri konusu olacak kadar kapsamlı ve önemlidir.

İnşaat sektöründe İSİG konusunda, Ç.S.G.B. alınan İş Güvenliği Uzmanı Belgesi ile çalışan mühendislerin büyük çoğunluğu İnşaat Mühendisi değildir. Ya da başka işlerle birlikte iş güvenliği ile de görevlendirildikleri bilinen bir gerçektir.

Tüm dünyada, inşaat çalışanları diğer sektördekilere oranla üç kat daha fazla ölüm ve iki kat daha fazla yaralanma riski ile karşı karşıyadır. Ülkemizde inşaat sektöründeki kazalar Avrupa ülkelerine göre daha fazla olmaktadır. Bu kazalar çok sayıda çalışanın iş gücü kaybına ve hatta canına mal olurken aynı zamanda ekonomik kayıpları da beraberinde getirmektedir. Bu durumda hem çalışanlara hem işverene hem de topluma önemli maliyetler yüklemektedir (Kazaz, 2006). Buna rağmen inşaat sektöründe iş güvenliği bilinci oluşmamıştır. Sektörün büyük bölümünde konuya karşı duyarsızlık mevcut olup, sadece büyük inşaat firmasında İSİG konusunun önemsendiği, bu konuda yetişmiş ya da yetiştirilen mühendise görev verildiği yaşanan bir gerçektir.

Ülkemizde, aşağıda belirtilen nedenler, inşaat sektörünü iş kazası riskinin en fazla olduğu sektör konumuna getirmektedir(Öcal, 2006).

İnşaat işlerinin büyük, geniş kapsamlı ve dağınık, doğal iklime açık şartlarda yapılıyor olması,

Her şantiyenin kendine özgü koşullara sahip olması. Bu koşullarının işverenin ve işin kapsamı ile işin mahiyetine göre değişiyor olması,

İnşaat sektöründe çalışanların bilinç ve ihtiyaç düzeylerinin düşük olması, İşin kapasitesine bağlı olsa da genel olarak işletme kültürünün gelişmemiş olması,

İşlerin çoğunlukla farklı alt grup taşeronlarca yaptırılıyor olması.

İş kazalarını ve bunların neden olduğu kayıpları en aza indirmek amacıyla, bilimsel araştırmalara dayalı güvenlik önlemlerinin saptanması ve uygulaması doğrultusundaki çalışmalar iş güvenliği terimi içinde toplanmaktadır. Bu terimin içinde yer alan bilimsel araştırmalar, güvenliği etkileyen riskler, alınacak önlemleri ve tabii bunların uygulanması mühendisliğin bizatihi kendisini oluşturmaktadır. İş yeri ortamında sağlık ve güvenlik risklerinin saptanması bununla ilgili ölçümler yapılması ve bu risklerin kontrol altına alınması şeklindeki uğraşları içeren ve konunun daha çok teknik mühendislik yanını oluşturan boyutu da İş Güvenliği boyutudur (Genç, 2006).

Öte yandan günümüzde iş sağlığı ve güvenliği bir yönetim sistemi olarak ele alınırken aynı zamanda risklerin değerlendirmesi ve kontrol altına alınması olarak da bakılmaktadır. O halde mevzuat oluşturulurken tamamen mühendislik bilgileri kapsayan iş güvenliği için sektörleri göz önünde bulundurularak mühendislerin görevlendirilmesi gereklidir.

Gelinen süreçte hem 4857 sayılı yasa hem de daha önceki yasa tüzük ve yönetmeliklerde mühendislere yönelik yasal sorumluluklar ve cezai yaptırımlar olmasına rağmen; gerek eğitimleri aşamasında (Müngen, 1997) gerekse mesleklerini icra ederken İSİG konusunda birikimden yoksun oldukları (Güvercin, 2003) tespit edilen bir gerçektir. 1995 yılında yapılan bir araştırmada (Alp, 1996) inşaat mühendislerinin mesleki bilgilerini çoğunlukla çalışma ortamında edindikleri de tespit edilmiştir.

Bir başka açıdan Ç.S.G.B. tarafından yürütülen İş Güvenliği Uzmanlığı sertifikalandırma eğitimlerinde belge alanların, Ankara İstanbul gibi büyük şehirlerde yoğunlaştığı ve her üç sertifika grubunda da inşaat mühendislerinin sayısının çok az olduğu görülmektedir. (www.casgem.gov.tr.)Bu açıdan durum incelendiği zaman İSİG eğitimlerinin ülke genelinde ve sektörel bazda dağılımının ideal olmadığı da görülmektedir.

Hâlbuki TMMOB üyelerinin ihtisas ayırımlarını meslek içi eğitimlerini ülke ve toplum yararları göz önünde tutarak yapan kamu kurumu niteliğinde anayasal bir meslek örgütüdür. Bu konuda TMMOB'ye bağlı Maden Mühendisleri Odası Maden Kanunu kapsamında, Ç.S.G.B ve diğer katılımcılarla oluşturulan komisyon marifetiyle sektörleri için gerekli iş güvenliği elemanları için eğitim vermekte ve bunu belgelendirebilmektedir. Yine EPDK(T.C. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu) tarafından yayınlanan LPG sorumlu müdürlük yönetmeliğine göre eğitim ve belgelendirilmesi TMMOB'ye bırakılmıştır. Ayrıca Bayındırlık Bakanlığı tarafından Yetkin Mühendislik Yasasının hazırlanması ve Yapı Denetim elemanlarının eğitimleri İnşaat Mühendisleri Odasına verilmiştir.

Sonuç

Günümüzde iş sağlığı ve güvenliği, çalışanları korumak üretim ve işletme güvenliğini sağlamak böylece sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı yaratarak insanın yaşam kalitesini yükseltmek hedeflerindedir.

4857 sayılı yasa İSİG konusunda yeni yasal düzenlemeler getirmiş ise de uygulamada bu düzenlemelerin yaşama geçirilemediği görülmektedir. İş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması her şeyden önce bu konuda getirilen kuralların hayata geçirilmesine bağlıdır(Akın, 2005). Ne yazık ki, inşaat sektörü de dahil konuya ilişkin bilinç sağlanamamış, iş güvenliği kültürü oluşturulamamıştır.

İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yasanın yükümlü kıldığı devlet, işveren, işçi, meslek örgütleri ve konuya dolaylı ilişkili olan üniversiteler, sendikalar ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte ve eşgüdümlü olarak iş yapabilmeleri bu bilincin ve kültürün yerleşmesine olanak sağlayacaktır.

İSİG konusunda yargı tarafından iptal edilmiş bulunan yönetmeliklerin, taraf olan kurum ve kuruluşların tam katılımı ile en kısa zamanda yeniden düzenlenmesi ve uygulamaya geçilmesi gerekmektedir. İnşaat sektöründe, İSİG uygulamaları yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı zorluklar barındırır da, daha projenin ilk adımından itibaren göz önünde bulundurulmalıdır. İhale safhasında işin mahiyetine ve kapasitesine göre yeterli sayıda iş güvenliği mühendisi veya yardımcı teknisyen bulundurulması istenmelidir. Yapım aşamasında, istenilen ve yapılması gerekenlerin kâğıt üzerinde kalmaması sağlanmalı, her projenin başlangıcından itibaren mevzuat hükümlerine kesinlikle uyulmalıdır. Her işverenin yapı işlerini fenni yeterliliği olan (mühendislerin) teknik gözetimi ve sorumluluğu altında yürütülmesinin yasal zorunluluk (Yapı İşlerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü 4. madde) olduğunu bilmesi ve uygulaması gerekmektedir. Bunun yanı sıra şantiyelerde sağlıklı ve yeterli bir iş güvenliği organizasyonu oluşturulması temayül haline getirilmelidir. Böylece uygulamalar yasal ya da cezai zorunluluktan değil gereklilikten ötürü hale getirilebilecektir.

TMMOB ve İMO konuya ilişkin çalışmalarını atıl vaziyetten kurtarması gerekmektedir. TMMOB İSİG konusundaki çalışma grubunu, süreklilik gösterecek kurul ya da komisyona dönüştürmeli, bu oluşumun yaptığı çalışmalar, aldığı kararlar Odalara dönebilmeli, böylece Odaların farklı uygulamaları yerine konuya ilişkin ihtisaslarına göre ama ortak norm ve standartlarla uygulamaların oluşumuna geçilmelidir. Odaların mesleklerine ve sektörlerine yönelik, tehlike ve risklerin tespiti, tanımı, alınacak önlemleri kapsayan norm ve standartların oluşumu sağlanmalıdır. Yasa ve

Yönetmeliklerin yapılmasına bu oluşum yoluyla üye, ülke ve toplum yararına örgütlü katkılar konulması da sağlanabilecektir.

İMO ana yönetmeliğinin bahsedilen maddesi gereği İş Güvenliği Mühendisliğini alt uzmanlık alanlarına dahil etmeli, meslek içi eğitimlerini vermelidir. Bu eğitimlerin içerik, kapsam, standartları ve belgelendirilmeleri; diğer Odaların uygulamaları ve diğer Bakanlıklarla yapılan uygulamaları göz önünde bulundurularak oluşturulacak komisyon marifetiyle Oda tarafından yapılmalıdır. Böylece İSİG mühendisliği eğitimleri, ülke genelinde verilebilecek ve ülke genelinde dağılım sağlanabilecektir.

İş sağlığı ve iş güvenliği, ülkelerin toplumsal eğitim, kültür ve bilinç düzeylerinin, gelişmişlik seviyeleri ile de doğrudan ilişkilidir. Dünyada ve ülkemizde artarak önem kazanan İSİG hususunda, TMMOB ve Odaların kuruluş amaçları doğrultusunda toplum çıkarları için iş ve eylemlerde bulunmaları zorunluluk olarak karşımızda durmaktadır. Böylece üyeler ve sektörel bazda uzman mühendisler ve bunlara istihdam alanı yaratılırken; bu alanda geliştirilecek norm ve standartlarla, ülkenin toplumsal gelişimine, çağdaş yaşam ve çalışma hayatının oluşumuna katkı yapabilecektir.

Kaynaklar

Akın, Levent, (21–25 Eylül 2005), 3. Yılında İş Yasası Sempozyumu Bildiriler Kitabı s.302–382.

Alp, Gülşen,(1996), Mesleki Demokratik Kitle Örgütü: İMO, İMO Ankara Şube Yayını, Ankara.

Danıştay 10. Dairenin 2006/2159 sayılı kararı.

Erbay N. Ö., Erbay F., (1993) İnşaat Sektöründe İş Güvenliği, İnşaat Mühendisleri Odası, Ankara

Genç, F., (2006), İş Sağlığı ve Güvenliğinin Temel Prensipleri, ÇASGEM İş Güvenliği Uzmanlığı Eğitimi Ders Notları (www.casgem.gov.tr/mezunlar.php)

Güvercin Ö., (2003), İnşaat İş Koluna Eleman Yetiştiren Kurumlarda İş Sağlığı ve İş Güvenliği Eğitimi, II. İş Sağlığı ve Güvenliği Kongresi Bildiriler Kitabı, s. 107–115, Adana.

İMO Yönetmeliği

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü

Kazaz A., İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği (2006) Akdeniz Üniversitesi İnşaat Fakültesi Seminer Notları (www.casgem.gov.tr/mezunlar.php)

Kırbaş H., İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatına Güncel Yaklaşım ile İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarının Hukuksal Boyutu, Üçüncü Yapı İşletmesi, Bildiriler Kitabı, İnşaat Mühendisleri Odası, İzmir, s. 407-417.

Müngen U., (1997) İnşaat Mühendisliği Eğitiminde, İş Güvenliği konusunda Önemi ve Bir Uygulama Örneği, TMH. S. 308.

Öcal E., (2006), İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Sempozyumu, Adana

SSK 2006 yılı istatistikleri, (www.ssk.gov.tr.)

T.C. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi (2006–2008) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Ankara.

TMMOB Tüzüğü ve Yasası.

Yapı İşlerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü.

www.casgem.gov.tr.